GENERALINIO ADVOKATO
ATHANASIOS RANTOS IŠVADA,
pateikta 2022 m. birželio 14 d.[1]

Sujungtos bylos C-702/20 ir C-17/21

SIA „DOBELES HES“ (C-702/20),
Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (C-17/21),
dalyvaujant:
Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija,
Ekonomikas ministrija,
Finanšu ministrija,
SIA „GM“,
Ekonomikas ministrija,
Finanšu ministrija

(*Augstākā tiesa (Senāts)* (Aukščiausiasis Teismas, Latvija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 107 straipsnio 1 dalis – Viešojo operatoriaus pareiga pirkti elektros energiją iš atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamintojų didesne nei rinkos kaina – Žala, patirta dėl negautų pagalbos sumų – Esama pagalba – Nauja pagalba – Pareiga pranešti – *De minimis* pagalba – Sumavimas – Įpareigojimas atlyginti padarytą žalą iš institucijos biudžeto, kuris turi būti naudojamas tik reguliavimo veiklai“

I. Įžanga

1. *Augstākā tiesa (Senāts)* (Aukščiausiasis Teismas, Latvija) pateikė prašymus priimti prejudicinį sprendimą dėl SESV 107 straipsnio 1 dalies išaiškinimo, susijusio su Latvijos teisės aktų nuostatomis dėl elektros energijos pirkimo iš įmonių, gaminančių elektros energiją hidroelektrinėse.

2. Šie prašymai pateikti nagrinėjant du ginčus tarp SIA „DOBELES HES“ (pareiškėja byloje C-702/20) ir SIA „GM“ (pareiškėja byloje C-17/21) (toliau – pareiškėjos) ir *Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija* (Latvijos viešųjų paslaugų reguliavimo komisija, toliau – Reguliavimo komisija), nes ši komisija laikotarpiu nuo 2006 m. kovo 1 d. iki 2010 m. balandžio 1 d. nenustatė vidutinio elektros energijos pardavimo tarifo, pagal kurį buvo apskaičiuota padidinta kaina, už kurią viešasis subjektas, t. y. bendrovė *AS Latvenergo*, supirko pareiškėjų pagamintos elektros energijos perteklių. Manydamos, kad nukentėjo dėl Reguliavimo komisijos veiksmų, pareiškėjos prašė atlyginti žalą, patirtą dėl to, kad nebuvo nustatytas tas tarifas.

[1] Originalo kalba – prancūzų.

3. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo Teisingumo Teismui pateikti prejudiciniai klausimai susiję su trimis „klasikinėmis“ valstybės pagalbos srities problemomis. Tas teismas pirmiausia klausia, ar nacionalinė priemonė, kai hidroelektrinėje pagaminta elektros energija superkama už dvigubai didesnį nei vidutinis elektros energijos pardavimo tarifą, yra susijusi su „valstybės ištekliais“, todėl gali būti laikoma valstybės pagalba. Tada jis klausia, ar nacionalinio teismo priteistas žalos atlyginimas gali būti prilyginamas „valstybės pagalbai“, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį. Galiausiai jis pateikia kelis klausimus, susijusius su kriterijais, į kuriuos reikia atsižvelgti analizuojant tokios priemonės suderinamumą su Sąjungos teise, jei ši priemonė būtų pripažinta valstybės pagalba.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. Reglamentas (ES) Nr. 1407/2013

4. Reglamento (ES) Nr. 1407/2013 [2] 3 straipsnyje „*De minimis* pagalba“ nustatyta:

„1. Pagalbos priemonės, kurios atitinka šiame reglamente nustatytas sąlygas, nėra laikomos atitinkančiomis visus [SESV] 107 straipsnio 1 dalies kriterijus ir todėl joms netaikomas [SESV] 108 straipsnio 3 dalyje numatytas pranešimo reikalavimas.

2. Bendra vienai įmonei suteiktos *de minimis* pagalbos suma kiekvienoje valstybėje narėje neviršija 200 000 EUR per bet kurį trejų finansinių metų laikotarpį.

<…>“

5. Šio reglamento 5 straipsnio 2 dalis suformuluota taip:

„*De minimis* pagalba nesumuojama su valstybės pagalba, skiriama toms pačioms tinkamoms finansuoti sąnaudoms, arba su valstybės pagalba, susijusia su ta pačia rizikos finansų priemone, jeigu dėl tokio pagalbos sumavimo būtų viršytas bendrosios išimties reglamente arba Komisijos priimtame sprendime nustatytas didžiausias atitinkamas pagalbos intensyvumas arba kiekvienu atveju atskirai nustatyta pagalbos suma. <…>“

6. To reglamento 7 straipsnio 1 dalyje dėl pereinamojo laikotarpio nuostatų numatyta:

„Šis reglamentas taikomas iki jo įsigaliojimo suteiktai pagalbai, jei ta pagalba atitinka šiame reglamente nustatytas sąlygas. Tų sąlygų neatitinkančią pagalbą Komisija vertins pagal atitinkamas pagrindų taisykles, gaires, komunikatus ir pranešimus.“

[2] 2013 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentas dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai (OL L 352, 2013, p. 1).

2. Reglamentas (ES) 2015/1589

7. Reglamento (ES) 2015/1589[3] 1 straipsnyje nustatyta:

„Šiame reglamente vartojamų terminų apibrėžtys:

b) esama pagalba:

i) nedarant poveikio <…> Latvijos <…> stojimo akto IV priedo 3 punktui ir priedėliui <…> visa pagalba, kuri buvo iki SESV įsigaliojimo atitinkamose valstybėse narėse, t. y. pagalbos schemos ir individuali pagalba, kuri buvo skiriama iki SESV įsigaliojimo atitinkamose valstybėse narėse ir tebėra taikoma po jo;

ii) patvirtinta pagalba, t. y. Komisijos arba Tarybos patvirtintos pagalbos sistemos ir individuali pagalba;

iii) pagalba, kuri laikoma patvirtinta pagal Reglamento (EB) Nr. 659/1999[4] 4 straipsnio 6 dalį arba šio reglamento 4 straipsnio 6 dalį arba prieš Reglamento (EB) Nr. 659/1999 priėmimą, bet pagal jame nustatytą tvarką;

iv) pagalba, kuri pagal šio reglamento 17 straipsnį yra laikoma esama pagalba;

v) pagalba, kuri yra esama pagalba, nes galima nustatyti, ar jos patvirtinimo metu tai nebuvo pagalba, o tokia ji tapo vėliau dėl vidaus rinkos vystymosi, ir nebuvo atitinkamos valstybės narės pakeista. Jeigu pagal Sąjungos teisės aktus liberalizavus veiklą tam tikros priemonės tampa pagalba, po nustatytos liberalizavimo datos esama pagalba jos nebelaikomos;

c) nauja pagalba – visa pagalba, t. y. pagalbos sistemos ir individuali pagalba, kuri nėra egzistuojanti pagalba, įskaitant egzistuojančios pagalbos pakeitimus;

<…>“

8. Reglamento 2015/1589 2 straipsnyje „Pranešimas apie naujos pagalbos skyrimą“ nurodyta:

„1. Suinteresuotoji valstybė narė, išskyrus tuos atvejus, kai pagal SESV 109 straipsnį priimtuose reglamentuose ir kitose atitinkamose SESV nuostatose yra numatyta kitaip, iš anksto praneša Komisijai apie bet kuriuos planus skirti naują pagalbą. <…>

<…>“

9. Šio reglamento 3 straipsnyje, pavadintame „Sustabdymo sąlyga“, numatyta:

„Pagalba, apie kurią reikia pranešti pagal 2 straipsnio 1 dalį, neskiriama tol, kol Komisija nepriima tokią pagalbą patvirtinančio sprendimo, arba kol nelaikoma, kad Komisija tokį sprendimą priėmė.“

[3] 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamentas, nustatantis išsamias Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 108 straipsnio taikymo taisykles (OL L 248, 2015, p. 9).

[4] 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamentas, nustatantis išsamias EB Sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles (OL L 83, 1999, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 339).

10. Reglamento 17 straipsnyje „Pagalbos išieškojimo senaties terminas“ nurodyta:

„1. Komisijos įgaliojimams išieškoti pagalbą taikomas dešimties metų senaties terminas.

2. Senaties terminas prasideda tą dieną, kai gavėjui priteisiama neteisėta pagalba kaip individuali pagalba arba pagal atitinkamą pagalbos sistemą <…>.

3. Bet kuri pagalba, kuriai taikomas senaties terminas yra pasibaigęs, yra laikoma esama pagalba.“

3. Direktyva 2002/20/EB

11. Direktyvos 2002/20/EB [5] 30 konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„Elektroninių ryšių paslaugų teikėjams galima skirti administracinius mokesčius nacionalinės reguliavimo institucijos veiklai, kurią ji vykdo valdydama leidimų sistemą ir suteikdama naudojimo teises, finansuoti. <…>“

12. Šios direktyvos 12 straipsnio „Administraciniai mokesčiai“ 1 dalyje nustatyta:

„Bet kurie administraciniai mokesčiai, taikomi įmonėms, teikiančioms paslaugą ar tinklą pagal bendrąjį leidimą ar turinčioms naudojimo teisę, turi:

a) dengti bendra suma tik administracines sąnaudas, susidarančias valdant, kontroliuojant ir vykdant bendrojo leidimo schemą <…>.

<…>“

B. Latvijos teisė

13. 2001 m. birželio 1 d.–2005 m. birželio 7 d. galiojusios redakcijos *Enerģētikas likums* (Energetikos įstatymas) 40 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Patvirtinta elektros energijos paskirstymo bendrovė mažųjų hidroelektrinių pagamintą perteklinę elektros energiją <…> perka už kainą, atitinkančią dvigubą vidutinį elektros energijos pardavimo tarifą. Vėliau tokio pirkimo kainą nustatys reguliavimo institucija.“

14. 2005 m. birželio 8 d.–2014 m. gruodžio 31 d. galiojusios redakcijos *Elektroenerģijas tirgus likums* (Elektros energijos rinkos įstatymas) 30 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Gamintojai, kurie elektros energijai gaminti naudoja atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir kurie savo veiklą pradėjo iki šio įstatymo įsigaliojimo, parduoda elektros energiją viešajam operatoriui pagal <…> kainas, kurios jiems buvo taikomos šio įstatymo įsigaliojimo metu.“

[5] 2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų leidimo (OL L 108, 2002, p. 21; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 29 t., p. 337), iš dalies pakeista 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/140/EB (OL L 337, 2009, p. 37; toliau – Direktyva 2002/20).

15. To įstatymo 30 straipsnio 3 dalyje (redakcija, galiojusi nuo 2005 m. birželio 8 d. iki 2008 m. gegužės 14 d.) numatyta:

„<…> Šio pirkimo kainą apmoka visi galutiniai elektros energijos vartotojai Latvijoje proporcingai jų suvartojamai elektros energijai, kai dalis elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, perkama iš viešojo operatoriaus arba kai kompensuojamos jo patirtos išlaidos.“

16. *Likums „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem*“ (Viešųjų paslaugų reguliavimo institucijų įstatymas) 29 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Reguliavimo institucijos veikla finansuojama iš pajamų, gautų surinkus valstybės rinkliavą už viešųjų paslaugų reguliavimą, ir iš mokėjimų už reguliavimo institucijos teikiamas paslaugas, numatytų kitose įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatose.“

III. Ginčai pagrindinėse bylose, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

17. Dar prieš Latvijos Respublikos įstojimą į Europos Sąjungą šios valstybės narės teisės aktų leidėjas priėmė teisės aktus, kuriais siekiama skatinti elektros energijos gamybą iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių. Visų pirma pagal Energetikos įstatymo 40 straipsnio 1 dalį mažosioms hidroelektrinėms buvo suteikta teisė aštuonerius metus nuo jų eksploatavimo pradžios parduoti perteklinę elektros energiją patvirtintai elektros paskirstymo įmonei už dvigubai didesnį tarifą nei vidutinis elektros energijos pardavimo tarifas. Šį tarifą turėjo nustatyti reguliavimo komisija.

18. Latvijos Respublikai įstojus į Sąjungą, ši lengvata buvo išlaikyta 2005 m. birželio 8 d. įsigaliojusiu Elektros energijos rinkos įstatymu. Taigi ginčijamu laikotarpiu, t. y. nuo 2006 m. kovo mėn. iki 2008 m. rugsėjo mėn., hidroelektrinėse pagamintos elektros energijos gamintojai (kaip ir pareiškėjos) turėjo teisę parduoti savo produkcijos perteklių viešajam operatoriui, t. y. bendrovei *Latvenergo*, kurios 100 % akcijų priklauso valstybei, už padidintą kainą. Pagal nacionalinę teisę vidutinį elektros energijos pardavimo tarifą nustatė Reguliavimo komisija, kaip elektros energijos rinkos reguliavimo institucija.

19. 2010 m. *Latvijas Republikas Satversmes tiesa* (Konstitucinis Teismas, Latvija) nusprendė, kad 2005–2010 m. Reguliavimo komisija klaidingai skaičiavo padidintą kainą. Todėl pareiškėjos, kurios tuo laikotarpiu eksploatavo hidroelektrines, pareikalavo iš šios institucijos atlyginti žalą, patirtą dėl atitinkamo tarifo nenustatymo[6], ir vėliau dėl minėtos institucijos atsisakymų kreipėsi į administracinį teismą.

20. Dviem 2019 m. gegužės 31 d. ir liepos 10 d. sprendimais *Administratīvā apgabaltiesa* (Apygardos administracinis teismas, Latvija) įpareigojo Reguliavimo komisiją sumokėti pareiškėjoms atitinkamai 3406,63 EUR ir 662,26 EUR sumas. Tačiau, atsižvelgdamas į Europos Komisijos nuomonę, kurios jis paprašė nagrinėdamas bylą, tas teismas leido išmokėti šias sumas su atidedamąja sąlyga, kad apie jas būtų pranešta šiai institucijai kaip apie valstybės pagalbą ir kad ji duotų sutikimą arba būtų laikoma, kad ji davė sutikimą.

[6] Nurodoma žala atitinka skirtumą tarp kainos, kurią viešasis operatorius sumokėjo pareiškėjoms, ir kainos, už kurią jos būtų turėjusios pirkti elektros energiją, jei vidutinis elektros energijos pardavimo tarifas būtų buvęs nustatytas laikotarpiui nuo 2006 m. kovo 1 d. iki 2007 m. lapkričio 30 d. DOBELES HES ir nuo 2006 m. kovo 1 d. iki 2008 m. rugsėjo 30 d. GM.

21. Reguliavimo komisija tokius sprendimus apskundė kasacine tvarka prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui –*Augstākā tiesa (Senāts)* (Aukščiausiasis Teismas). Šis teismas nutarė sustabdyti abiejų bylų nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl toliau nurodytų klausimų, kurie abiejose bylose yra vienodi:

„1. Ar viešojo operatoriaus pareiga pirkti elektros energiją didesne nei rinkos kaina iš atsinaujinančiuosius energijos išteklius elektros energijos gamybai naudojančių gamintojų, atsižvelgiant į galutiniam vartotojui nustatytą pareigą mokėti proporcingai už suvartotą elektros energiją, laikytina valstybės įsikišimu ar valstybinių išteklių panaudojimu, kaip tai suprantama pagal [SESV] 107 straipsnio 1 dalį?

2. Ar sąvoką „elektros energijos rinkos liberalizavimas“ reikia aiškinti taip, kad rinka yra liberalizuota tuomet, kai yra tam tikrų laisvosios prekybos elementų, pavyzdžiui, kai viešasis operatorius sudaro sutartis su kitų valstybių narių tiekėjais? Ar galima laikyti, kad elektros energijos rinkos liberalizavimas prasideda tuomet, kai teisės aktais daliai elektros energijos vartotojų (pavyzdžiui, prie perdavimo sistemos prisijungusiems elektros energijos vartotojams ar prie skirstymo sistemos prisijungusiems komerciniams elektros energijos vartotojams) suteikiama teisė keisti elektros energijos tiekėją? Kokią reikšmę Latvijos elektros energijos rinkos reguliavimo raida turi vertinant elektros energijos gamintojams suteiktą pagalbą, atsižvelgiant į [SESV] 107 straipsnio 1 dalį (atsakant į pirmąjį klausimą), visų pirma iki 2007 m. buvusi padėtis?

3. Jeigu iš atsakymo į pirmąjį ir antrąjį klausimus būtų matyti, kad elektros energijos gamintojams suteikta pagalba nėra valstybės pagalba, kaip tai suprantama pagal [SESV] 107 straipsnio 1 dalį, ar tai, kad pareiškėja šiuo metu veikia liberalizuotoje elektros energijos rinkoje ir kompensacijos sumokėjimas jai suteiktų pranašumą prieš kitus atitinkamoje rinkoje veikiančius ūkio subjektus, reiškia, kad žalos atlyginimas laikytinas valstybės pagalba pagal [SESV] 107 straipsnio 1 dalį?

4. Jei iš atsakymo į pirmąjį ir antrąjį klausimus būtų matyti, kad elektros energijos gamintojams suteikta pagalba yra valstybės pagalba, kaip tai suprantama pagal [SESV] 107 straipsnio 1 dalį, ar vykdant šioje nuostatoje numatytą valstybės pagalbos kontrolę reikia manyti, kad pareiškėjos prašymas atlyginti žalą, patirtą dėl nevisiško reikalavimų, norint pasinaudoti teisės aktuose nustatyta teise gauti didesnę kainą už pagamintą elektros energiją, įvykdymo, yra naujos valstybės pagalbos prašymas, ar prašymas sumokėti anksčiau negautą valstybės pagalbos dalį?

5. Jei į ketvirtąjį prejudicinį klausimą būtų atsakyta taip, kad prašymas atlyginti žalą, atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, laikytinas prašymu sumokėti anksčiau negautą valstybės pagalbos dalį, ar pagal [SESV] 107 straipsnio 1 dalį tai reiškia, kad šiuo metu, sprendžiant dėl šios valstybės pagalbos sumokėjimo, reikia išnagrinėti dabartinę rinkos padėtį ir vadovautis dabar galiojančiais teisės aktais (įskaitant galiojančius apribojimus, skirtus pernelyg didelių kompensacijų mokėjimui išvengti)?

6. Ar aiškinant [SESV] 107 straipsnio 1 dalį yra svarbu tai, kad vėjo elektrinės, skirtingai nuo hidroelektrinių, anksčiau gavo visą pagalbą?

7. Ar aiškinant [SESV] 107 straipsnio 1 dalį yra svarbu tai, kad kompensacija šiuo metu mokama tik daliai hidroelektrinių, gavusių ne visą pagalbą?

8. Ar [Reglamento Nr. 1407/2013] 3 straipsnio 2 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip: kadangi nagrinėjamu atveju ginčijama pagalba neviršija *de minimis* pagalbos ribų, reikia pripažinti, kad ši pagalba atitinka *de minimis* pagalbai nustatytus kriterijus? Ar šio reglamento 5 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į Komisijos sprendime SA.43140 įtvirtintas sąlygas, kuriomis siekiama išvengti pernelyg didelių kompensacijų mokėjimo, patirtos žalos atlyginimo pripažinimas *de minimis* pagalba lemtų neleistiną šios pagalbos sumavimą?

9. Jeigu būtų pripažinta, kad valstybės pagalba šiuo atveju buvo suteikta ar sumokėta, ar [Reglamento 2015/1589] 1 straipsnio b ir c punktus reikia aiškinti taip, kad aplinkybės, kaip antai nagrinėjamos šioje byloje, reiškia naują, o ne esamą valstybės pagalbą?

10. Jeigu į devintąjį prejudicinį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar, siekiant įvertinti, ar pareiškėjos padėtis atitinka esamos pagalbos, kaip tai suprantama pagal Reglamento 2015/1589 1 straipsnio b punkto iv papunktį, atvejį, nustatant senaties termino, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 17 straipsnio 2 dalį, pradžią reikia atsižvelgti tik į faktinio pagalbos sumokėjimo datą?

11. Jeigu būtų pripažinta, kad valstybės pagalba yra suteikta ar sumokėta, ar [SESV] 108 straipsnio 3 dalį, Reglamento 2015/1589 2 straipsnio 1 dalį ir 3 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pranešimo apie valstybės pagalbą procedūra, kaip antai nagrinėjama šioje byloje, yra tinkama, jei nacionalinis teismas patenkina prašymą atlyginti patirtą žalą, su sąlyga, kad yra gautas pagalbą patvirtinantis Komisijos sprendimas, ir įpareigoja Ekonomikos ministeriją pateikti Komisijai atitinkamą deklaraciją dėl pagalbos komercinei veiklai per du mėnesius nuo to teismo sprendimo priėmimo dienos?

12. Ar aiškinant [SESV] 107 straipsnio 1 dalį turi reikšmės tai, kad patirtos žalos atlyginimo reikalaujama iš viešojo sektoriaus institucijos (Reguliavimo komisijos), kuri anksčiau neprivalėjo padengti šių išlaidų, ir tai, kad šios institucijos biudžetą sudaro valstybės nustatyti reguliuojamų sektorių viešųjų paslaugų teikėjų mokami mokesčiai, kurie turi būti skirti išimtinai reguliavimo institucijos veiklai vykdyti?

13. Ar tokia kompensavimo sistema, kaip antai nagrinėjama šioje byloje, atitinka Sąjungos teisėje įtvirtintus reguliuojamiems sektoriams taikomus principus, visų pirma [Direktyvos 2002/20], 12 straipsnį ir 30 konstatuojamąją dalį?“

22. Rašytines pastabas pateikė Reguliavimo institucija, Latvijos, Vokietijos, Nyderlandų vyriausybės ir Komisija. Šios šalys per nustatytą terminą taip pat raštu atsakė į Teisingumo Teismo klausimus, pateiktus pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 61 straipsnio 1 dalį. Be to, šios šalys kartu su pareiškėjomis ir Ispanijos vyriausybe dalyvavo 2022 m. kovo 29 d. vykusiame didžiosios kolegijos posėdyje.

IV. Teisinė analizė

A. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

23. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar schema, pagal kurią viešieji operatoriai įpareigojami pirkti iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių pagamintą elektros energiją už didesnę nei rinkos kainą, įpareigojant galutinį vartotoją finansuoti šiuos mokėjimus, turi būti laikoma „valstybės narės arba iš jos valstybinių išteklių“ suteikta pagalba, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį.

24. Reikėtų priminti, kad kvalifikavimas kaip „valstybės pagalbos“, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, reiškia, kad tenkinamos keturios sąlygos, t. y. pirma, tai yra valstybės kišimasis arba finansavimas iš valstybės išteklių, antra, šis kišimasis gali paveikti prekybą tarp valstybių narių, trečia, juo naudos gavėjui suteikiamas atrankusis pranašumas ir, ketvirta, juo iškraipoma arba gali būti iškraipyta konkurencija [7].

25. Teisingumo Teismui pateiktas klausimas susijęs tik su pirmąja iš šių sąlygų, t. y. valstybės išteklių buvimu. Šiuo klausimu reikėtų pažymėti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją priemonė gali būti laikoma valstybės arba iš valstybės išteklių suteikta pagalba, jei yra tenkinamos dvi atskiros ir kumuliacinės sąlygos: 1) priemonė priskirtina valstybei narei; ir 2) priemonė suteikiama tiesiogiai arba netiesiogiai iš valstybės išteklių [8].

26. Pirma, kalbant apie sąlygą, susijusią su priskirtinumu, reikia išnagrinėti, ar valstybė narė turi būti laikoma dalyvavusia nustatant šią priemonę. Ši sąlyga laikoma tenkinama, jei aptariama priemonė buvo nustatyta įstatymu arba kitu teisės aktu [9]. Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas kompensavimo mechanizmas buvo nustatytas teisėkūros procedūra, todėl turi būti laikomas priskirtinu valstybei, ir to neginčijo nė viena suinteresuotoji šalis.

27. Antra, dėl sąlygos, kad nauda turi būti suteikta iš valstybės išteklių, reikėtų pažymėti, kad tik tiesiogiai ar netiesiogiai iš valstybės išteklių suteikta nauda pripažįstama patenkančia į SESV 107 straipsnio 1 dalies taikymo sritį [10].

28. Iš karto noriu pažymėti, kad atsižvelgdama į Komisijos pateiktas rašytines pastabas, susijusias su šiuo antruoju kriterijumi, Vokietijos vyriausybė paprašė, kad pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 16 straipsnio 3 dalį šias bylas nagrinėtų didžioji kolegija. Šios vyriausybės nuomone, toks bylos nagrinėjimas pateisinamas tuo, kad klausimas dėl kriterijų, į kuriuos reikia atsižvelgti siekiant nustatyti „valstybės išteklių“ buvimą, yra principinis aiškinant SESV 107 straipsnio 1 dalį. Tiksliau, priešingai Komisijos šiuo klausimu palaikomai pozicijai, minėta vyriausybė mano, kad mokestinis priemonės pobūdis pats savaime nesuteikia surinktiems ištekliams valstybinio pobūdžio. Tačiau lemiamą reikšmę turėtų tai, ar gautais ištekliais iš tikrųjų disponuoja viešieji subjektai arba ar juos kontroliuoja valstybė. Atliekant bendrą vertinimą mokestinis pobūdis rodytų tik tai, kad surinktus išteklius kontroliuoja valstybė, ir teisę disponuoti šiais ištekliais.

[7] 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas *ENEA* (C-329/15, EU:C:2017:671, 17 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[8] Šiuo klausimu žr. 2002 m. gegužės 16 d. Sprendimą *Prancūzija / Komisija* (C-482/99, EU:C:2002:294, 24 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[9] 2019 m. kovo 28 d. Sprendimas *Vokietija / Komisija* (C-405/16 P, EU:C:2019:268, 49 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija; toliau – Sprendimas *Vokietija / Komisija*).

[10] 2002 m. gegužės 16 d. Sprendimas *Prancūzija / Komisija* (C-482/99, EU:C:2002:294, 24 punktas).

29. Prieš išreiškiant poziciją šiuo klausimu reikia nustatyti, ar pagrindinėse bylose nagrinėjama priemonė yra susijusi su valstybės ištekliais.

1. Nagrinėjamos Latvijos schemos vertinimas atsižvelgiant į Teisingumo Teismo jurisprudenciją

30. Pirmiausia pažymėtina, kad yra suformuota gausi jurisprudencija dėl paramos atsinaujinančiųjų išteklių energijai priemonių, kurias įgyvendino dauguma valstybių narių. Ši jurisprudencija suteikia naudingų gairių atsakant į pirmąjį prejudicinį klausimą.

31. Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją „pagalbos“ sąvoka gali apimti priemonę, kuria įpareigojama pirkti elektros energiją, nors ja ir nenumatyta perduoti valstybės išteklių [11]. SESV 107 straipsnio 1 dalis apima visas finansines priemones, kurias viešojo sektoriaus institucijos gali faktiškai panaudoti įmonėms remti, neatsižvelgiant į tai, ar tos priemonės yra nuolatinė valstybės turto dalis. Net jeigu valstybės iždas nuolat nedisponuoja sumomis, kurios išmokėtos kaip valstybės pagalba, to, kad jos nuolat yra kontroliuojamos valstybės, vadinasi, jomis disponuoja kompetentingos nacionalinės institucijos, pakanka, kad jos būtų laikomos „valstybės ištekliais“ [12].

32. Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad iš valstybės narės teisės aktuose nustatytų privalomų įmokų finansuojami fondai, kuriuose lėšos valdomos ir paskirstomos vadovaujantis šiais teisės aktais, gali būti laikomi valstybės ištekliais, kaip jie suprantami pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, net jeigu juos valdo skirtingos valstybės valdžios įstaigos [13]. Lemiamas aspektas yra tas, ar tokie subjektai yra įgalioti valstybės valdyti jos išteklius, o ne tiesiog yra įpareigoti pirkti iš nuosavų finansinių išteklių [14]. Tokiu atveju būtinas ryšys tarp aptariamos naudos ir bent potencialaus valstybės biudžeto sumažėjimo [15]. Šis ryšys yra bet kuriuo atveju, jei teisės aktų leidėjas įpareigoja galutinius naudotojus pagal objektyvų kriterijų (pavyzdžiui, elektros energijos suvartojimą) mokėti įmoką viešosios valdžios institucijai. Tokia įmoka iš tikrųjų yra prilyginama mokesčiui. Tas pats taikoma, jei įmoką renka ne valdžios institucija, o kitas subjektas, pavyzdžiui, tinklo operatorius [16].

33. Remdamasis tuo, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas nusprendė, kad keliose bylose, panašiose į pagrindines bylas, nagrinėtos priemonės turėtų būti laikomos susijusiomis su valstybės ištekliais [17].

34. Be atvejų, kai Teisingumo Teismas nustatė, kad valstybė kontroliavo atitinkamus išteklius, taip pat būtina išnagrinėti aplinkybes, kuriomis Teisingumo Teismas konstatavo, kad tokios kontrolės nebuvo.

[11] 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas *ENEA* (C-329/15, EU:C:2017:671, 24 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[12] 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas *ENEA* (C-329/15, EU:C:2017:671, 25 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[13] 1974 m. liepos 2 d. Sprendimas *Italija / Komisija* (173/73, EU:C:1974:71, 35 punktas) ir 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimas *Association Vent De Colère! ir kt.* (C-262/12, EU:C:2013:851, 25 punktas).

[14] 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimas *Association Vent De Colère! ir kt.* (C-262/12, EU:C:2013:851, 30 ir 35 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[15] 2019 m. kovo 28 d. Sprendimas *Vokietija / Komisija* (C-405/16 P, EU:C:2019:268, 60 ir 84 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[16] 2008 m. liepos 17 d. Sprendimas *Essent Netwerk Noord ir kt.* (C-206/06, toliau – Sprendimas *Essent Netwerk Noord ir kt.*, EU:C:2008:413, 45–47 ir 66 punktai;) ir Sprendimas *Vokietija / Komisija* (C-405/16 P, EU:C:2019:268, 65–71 punktai).

[17] Sprendimas *Essent Netwerk Noord ir kt.* (C-206/06, EU:C:2008:413); 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimas *Association Vent De Colère! ir kt.* (C-262/12, EU:C:2013:851) ir 2019 m. gegužės 15 d. Sprendimas *Achema ir kt.* (C-706/17, EU:C:2019:407).

35. Sprendime *PreussenElektra* Teisingumo Teismas konstatavo, kad valstybės ištekliai nėra naudojami, kai kalbama apie priemones, kuriomis valstybė tik nustato minimalią arba maksimalią konkrečios prekės ar paslaugos pirkimo ar pardavimo kainą [18]. Todėl valstybė nekontroliuoja lėšų ir nedisponuoja jomis, jei teisės aktų leidėjas reglamentuoja kainas ir atitinkamu atveju nustato dėl šios kainos atsiradusios finansinės naštos paskirstymo atitinkamiems privatiems subjektams būdą, nesikišdamas į lėšų valdymą ar skyrimą. Šiuo atveju privatūs subjektai valdo savo, o ne valstybės finansinius išteklius.

36. Be to, valstybės išteklių buvimas nenustatomas, kai teisės aktais nustatytas mokėjimas iš anksto apibrėžtai asmenų kategorijai (t. y. vartotojams) nėra privalomas. Teisingumo Teismas sprendime *Vokietija / Komisija* konstatavo, jog tam, kad būtų galima kalbėti apie valstybės išteklius, mokėjimas turi būti privalomas *de jure*, t. y. jo privalomasis pobūdis turi kilti iš nacionalinės teisės [19]. Taigi, jei nacionalinės teisės aktuose tiesiog „leidžiama“ perkelti mokėjimą konkrečiai asmenų kategorijai, šiai asmenų kategorijai nenustatomas joks „privalomas mokėjimas“, todėl iš tokio mokėjimo gaunami ištekliai netampa valstybės ištekliais.

37. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, dabar reikia išanalizuoti Latvijos priemonę.

38. Pirma, atkreipiu dėmesį, kad Latvijos vyriausybės įvesta schema apėmė privalomą mokėjimą, kurį teisės aktų leidėjas vienašališkai privalomu teisės aktu nustatė visiems galutiniams vartotojams, todėl jį galima prilyginti mokesčiui [20].

39. Antra, reikia pabrėžti, kad iš galutinių vartotojų surinktas sumas, panaudotas superkant iš atsinaujinančiųjų išteklių pagamintą elektros energiją, valdė valstybės kontroliuojamas subjektas, t. y. bendrovė *Latvenergo*, 100 % priklausanti valstybei. Ši bendrovė valdė gautas lėšas ir paskirstydavo jas atsinaujinančiųjų išteklių energijos tiekėjams pagal Latvijos teisės akte nustatytus kriterijus. Tai, kad *Latvenergo* neturėjo teisės savo nuožiūra paskirstyti gautų lėšų (jos turi būti naudojamos tik pagal šią schemą numatytiems tikslams), nekeičia fakto, kad visus sprendimus šiuo klausimu priima valdžios institucijos [21].

40. Taigi reikia konstatuoti, kad per visą atitinkamų lėšų paskirstymo ciklą, t. y. nuo tada, kai jos surenkamos iš galutinių elektros energijos vartotojų, iki jų paskirstymo atitinkamoms įmonėms, šios lėšos visada buvo griežtai kontroliuojamos reglamentuojamos valstybės.

41. Taip pat reikia pažymėti, kad, atsižvelgiant į šias savybes, Latvijos nustatyta schema skiriasi nuo schemų, nagrinėtų bylose, kuriose buvo priimti sprendimai *PreussenElektra* ir *Vokietija / Komisija*. Pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamą schemą su pirkimu susijusiems mokesčiams taikomas privalomas teisės aktas, t. y. įstatyme nustatytas privalomasis mokėjimas, kitaip nei byloje *Vokietija / Komisija* nagrinėtas mokėjimas. Be to, skirtingai nuo byloje *PreussenElektra* nagrinėtos schemos, pagal kurią paramos atsinaujinančiųjų išteklių energijai priemonės buvo finansuojamos tik iš privačių šaltinių, lėšos, naudojamos pagal Latvijos schemą kompensuoti energijos įsigijimo iš atsinaujinančių išteklių didesne valstybės nustatyta kaina sąnaudas, buvo renkamos iš galutinių vartotojų. Reikia taip pat priminti, kad pagal Latvijos schemą pirkimo prievolė nustatyta konkrečiam, valstybei visiškai priklausančiam subjektui, o ne privatiems subjektams.

[18] 2001 m. kovo 13 d. Sprendimas *PreussenElektra* (C-379/98, toliau – Sprendimas *PreussenElektra*, EU:C:2001:160, 58 ir 59 punktai).

[19] Sprendimas *Vokietija / Komisija* (70 ir 71 punktai).

[20] Žr. šios išvados 32 punktą.

[21] Šiuo klausimu Sprendimą *Essent Netwerk Noord ir kt.* (69 ir 70 punktai).

42. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, manau, kad, nepaisant Vokietijos vyriausybės išreikšto požiūrio į šį klausimą, Latvijos schema yra susijusi su „valstybės ištekliais“, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį. Viena vertus, kaip paaiškinta šios išvados 38 punkte, schema finansuojama privalomu mokėjimu, prilygintinu mokesčiui. Kita vertus, kaip nurodyta šios išvados 39 ir 40 punktuose, schemai finansuoti naudojami ištekliai yra renkami, valdomi ir paskirstomi valstybės visiškai valdomos bendrovės, ir todėl yra visada kontroliuojami valstybės.

2. Nuomonė dėl Vokietijos vyriausybės iškeltos problemos

43. Vokietijos vyriausybės iškelta problema rodo, kad „valstybės išteklių“ sąvokos aiškinimas kelia sunkumų, ypač atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje. Taigi Teisingumo Teismas turi rasti pusiausvyrą tarp, viena vertus, „nepakankamo įtraukimo rizikos“, dėl kurios pagal Sąjungos teisę būtų leidžiama kurti sudėtingas schemas, leidžiančias apeiti valstybės pagalbos taisykles, ir, kita vertus, „perteklinio įtraukimo rizikos“, kuri atsirastų paramos atsinaujinantiesiems energijos ištekliams priemones, nesusijusias su valstybės išteklių naudojimu, pripažinus valstybės pagalba.

44. Būtent tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas išnagrinėjo keletą bylų, susijusių su valstybių narių įgyvendinamomis paramos atsinaujinančiųjų išteklių energijai schemomis. Tačiau lemiamas šios jurisprudencijos aspektas yra tas, kad, siekiant nustatyti valstybės išteklių buvimą, naudojamos lėšos turi būti nuolat viešai kontroliuojamos valstybės ir faktiškai būti jos dispozicijoje. Kitaip tariant, valstybės išteklių buvimas priklauso nuo to, kokiu mastu valstybė kontroliuoja naudojamas lėšas.

45. Šis aspektas leidžia, pirma, atmesti valstybės pagalbos taisyklių taikymą, kai valstybė visiškai nekontroliuoja naudojamų lėšų. Taip, pavyzdžiui, yra tuo atveju, kai pagal paramos atsinaujinančiųjų išteklių energijai schemą numatyta, kad privačios kilmės lėšos paskirstomos įmonėms, ir valstybė jomis nedisponuoja, kaip byloje, kurioje buvo priimtas Sprendimas *PreussenElektra*.

46. Antra, iš šios išvados 31 ir 32 punktuose nurodytos jurisprudencijos matyti, kad valstybės išteklių kontrolės sąlyga laikoma įvykdyta dviem atvejais, t. y. pirma, kai priemonė susijusi su lėšomis, gaunamomis iš mokesčio ar kitų privalomųjų mokėjimų, pavyzdžiui, įmokų ar rinkliavų, kurios mokamos į valstybės biudžetą, todėl gali būti prilyginamos mokesčiui ir, antra, kai pagal nacionalinės teisės aktus reikalaujama mokėti įmoką, o iš jos gautas lėšas valdo ir naudoja pati valstybė arba valstybės vardu veikiantis ir jos kontroliuojamas subjektas.

47. Ar abi šios sąlygos yra kumuliacinės? Vokietijos vyriausybė iš esmės iškėlė būtent tokį klausimą. Mano nuomone, atsakymas į šį klausimą turi būti neigiamas.

48. Manau, jog Teisingumo Teismo jurisprudencija turi būti aiškinama taip, kad, kai lėšos gaunamos iš mokesčių arba kitų mokėjimų, įmokų ar rinkliavų, kuriuos, remiantis teisės akto leidėjo nustatytu privalomu teisės aktu, turi mokėti visi galutiniai vartotojai, todėl gali būti prilyginamos mokesčiui, šie ištekliai visada yra valstybinio pobūdžio, kuris neabejotinai siejamas su sąvoka „mokestis“, todėl sąlyga, susijusi su valstybės vykdoma lėšų kontrole ir jų suteikimu jai disponuoti, laikoma tenkinama. Be to, man atrodo, kad tokią poziciją patvirtina ir jurisprudencija [22].

[22] Žr. Sprendimo *Essent Netwerk Noord ir kt.* (69–75 punktai); žr. taip pat 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimą *Association Vent De Colère! ir kt.* (C-262/12, EU:C:2013:851, 21, 25, 28–36 punktai), 2019 m. gegužės 15 d. Sprendimą *Achema ir kt.* (C-706/17, EU:C:2019:407, 63–67 punktai) ir 2021 m. rugsėjo 16 d. Sprendimą *FVE Holýšov I ir kt. / Komisija* (C-850/19 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2021:740, 46 punktas).

49. Vis dėlto tai nėra vienintelė sąlyga, pagal kurią priemonę galima pripažinti apimančia valstybės išteklius. Valstybės išteklių buvimą galima įrodyti ir pagal antrąjį kriterijų, kuris leidžia nustatyti, kad pagal teisėkūros procedūra priimtą teisės aktą surinktus išteklius iš tikrųjų kontroliuoja valstybė [23].

50. Be to, manau, kad tai, jog kai kuriose bylose Teisingumo Teismas nusprendė nagrinėti šį antrąjį kriterijų, nors prieš tai konstatavo, kad tai yra mokestis, neturėtų būti aiškinama kaip netiesioginis šių dviejų sąlygų kumuliacinio pobūdžio pripažinimas, kaip teigia Vokietijos vyriausybė. Šiuo klausimu norėčiau priminti, kad analizė, kurią Teisingumo Teismas turėjo atlikti, be kita ko, minėtose bylose, buvo susijusi su priemonėmis, kurios labai skyrėsi savo teisiniu ir ekonominiu sudėtingumu. Todėl tais atvejais, kai negalima aiškiai ir vienareikšmiškai spręsti, kad priemonė yra mokestinio pobūdžio, gali prireikti „visų aplinkybių“ analizės, kaip Teisingumo Teismas nurodė Sprendime *Essent Netwerk Noord ir kt.* Taip pat akivaizdu, kad tokia analizė bus reikalinga, kai priemonė nėra mokestis ar privalomasis mokėjimas, kurį galima prilyginti mokesčiui.

51. Taip pat norėčiau pažymėti, kad alternatyvų šių dviejų „sąlygų“ pobūdį patvirtina ir Teisingumo Teismo jurisprudencija. Pagal tai, kaip suprantu Sprendimą *Vokietija / Komisija* [24], Teisingumo Teismas nusprendė privaląs patikrinti kitas aplinkybes, kurias Bendrasis Teismas patvirtino apeliacine tvarka apskųstame sprendime, pripažinęs valstybinį išteklių pobūdį, būtent todėl, kad tame sprendime nagrinėtas EEG mokestis neturėjo tokių pačių savybių kaip antkainis už elektros energiją, kurį Teisingumo Teismas nagrinėjo Sprendime *Essent Netwerk Noord ir kt.* (t. y. mokesčio savybių) [25]. Be to, Sprendime *Achema ir kt.* [26] Teisingumo Teismas pažymėjo, kad lėšos, kurias elektros tinklų operatoriai privalomai rinko iš ūkio subjektų ir galutinių vartotojų, gali būti laikomos valstybės ištekliais (minėto sprendimo 64 ir 65 punktai), ir tada konstatavo, kad, „be to“, šios lėšos, kurias pagalbos schemos gavėjams paskirstė valstybės kontroliuojamas subjektas, neturintis jokios diskrecijos nustatyti šių lėšų dydžio ir paskirties, turėtų būti laikomos valstybės kontroliuojamomis lėšomis (to sprendimo 66 ir 67 punktai).

3. Atsakymas į prejudicinį klausimą

52. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, manau, kad į pirmąjį prejudicinį klausimą reikia atsakyti taip: viešajam operatoriui nustatytas įpareigojimas pirkti elektros energiją iš atsinaujinančiuosius energijos išteklius naudojančių gamintojų už didesnę nei rinkos kainą, pasinaudojant galutinio vartotojo prievole mokėti proporcingą suvartojimui kainą, turi būti laikomas pagalba, teikiama iš valstybės išteklių, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį.

[23] Tam, kad ši sąlyga būtų laikoma įvykdyta, turi būti įrodyta, jog lėšas renka ir valdo valstybės kontroliuojama įmonė.

[24] Žr. šio sprendimo 65–72 punktus. Taip pat šiuo klausimu žr. 2021 m. rugsėjo 16 d. Sprendimą *FVE Holýšov ir kt.* (C-850/19 P, EU:C:2021:740, 46 punktas).

[25] Sprendimo *Vokietija / Komisija* 72 punkte Teisingumo Teismas tik po to, kai nusprendė, kad tai nėra „specialus mokestis“, pripažino, kad „todėl“ reikia patikrinti, ar kiti du nurodyti aspektai (t. y. valstybės vykdoma lėšų arba tinklo valdytojų kontrolė) jam „vis dėlto“ leido konstatuoti, kad lėšos, sukauptos iš EEG mokesčio, yra valstybės ištekliai.

[26] 2019 m. gegužės 15 d. sprendimas (C-706/17, EU:C:2019:407).

B. Dėl antrojo prejudicinio klausimo

53. Antruoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, kokie veiksniai leidžia nustatyti Latvijos elektros energijos rinkos liberalizavimo datą ir kokią įtaką padėtis šioje rinkoje iki 2007 m. galėtų turėti vertinant valstybės pagalbos, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, buvimą.

54. Latvijos vyriausybės nuomone, Teisingumo Teismas turėtų pripažinti šį klausimą nepriimtinu, nes jis negali turėti įtakos pagrindinės bylos baigčiai, kadangi pareiškėjų prašoma kompensacija atitinka „valstybės pagalbos“ kriterijus, neatsižvelgiant į elektros energijos rinkos liberalizavimo momentą.

55. Nors šį klausimą turi išspręsti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kuris vienintelis turi jurisdikciją nustatyti ir įvertinti pagrindinės bylos faktines aplinkybes, man atrodo, kad šitaip prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar valstybės pagalba gali egzistuoti neliberalizuotoje rinkoje. Iš tiesų galėtų kilti klausimas, ar, neliberalizavus energijos rinkos, gali būti netenkinamos kai kurios SESV 107 straipsnio 1 dalyje nustatytos sąlygos. Norėčiau atkreipti dėmesį į tai, kad norint priemonę kvalifikuoti kaip „valstybės pagalbą“ būtina, kad būtų įvykdytos keturios sąlygos, tarp jų – kad pagalba „iškraipytų konkurenciją“ ir „darytų įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai“.

56. Reikėtų pažymėti, pirma, jog Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad tam tikroms įmonėms suteikta nauda, pavyzdžiui, subsidijų forma, gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir iškraipyti konkurenciją dar net prieš visiškai liberalizuojant rinką atitinkamame sektoriuje[27]. Antra, Teisingumo Teismas yra pažymėjęs, kad nacionalinis teismas turi įvertinti, ar rinka yra atverta konkurencijai[28]. Atrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigiamai atsakė į šį klausimą, nurodydamas, kad Latvijos elektros energijos rinka jau buvo liberalizuota (ir sujungta su kitų valstybių narių elektros energijos rinkomis) iki 2007 m. liepos 1 d., taigi, dar prieš susiklostant pagrindinių bylų faktinėms aplinkybėms.

57. Tokiu atveju manau, kad Teisingumo Teismas turėtų pripažinti antrąjį klausimą nepriimtinu, nes jis atrodo hipotetinis ir neturi įtakos pagrindinės bylos baigčiai. Norėčiau priminti, kad Teisingumo Teismas nusprendė neturįs jurisdikcijos pateikti atsakymo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, jeigu jam pateikti klausimai nesusiję su pagrindinės bylos faktinėmis aplinkybėmis ar dalyku, todėl neatitinka objektyvaus poreikio išspręsti pagrindinę bylą[29].

C. Dėl trečiojo prejudicinio klausimo

58. Atsižvelgdamas į atsakymą, kurį siūlau pateikti į pirmąjį prejudicinį klausimą, manau, kad į trečiąjį klausimą nereikia atsakyti. Jei Teisingumo Teismas manytų, kad į šį klausimą reikia atsakyti, siūlau remtis toliau pateikta ketvirtojo prejudicinio klausimo analize.

[27] 2010 m. birželio 10 d. Sprendimas *Fallimento Traghetti del Mediterraneo* (C-140/09, EU:C:2010:335, 49 punktas).

[28] 2010 m. birželio 10 d. Sprendimas *Fallimento Traghetti del Mediterraneo* (C-140/09, EU:C:2010:335, 50 punktas).

[29] 1994 m. gegužės 17 d. Sprendimas *Corsica Ferries* (C-18/93, EU:C:1994:195, 14 punktas).

D. Dėl ketvirtojo ir devintojo prejudicinių klausimų

59. Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, jei nagrinėjama priemonė turėtų būti pripažinta „valstybės pagalba“, ar reikalavimo atlyginti žalą patenkinimas būtų nauja pagalba, ar vis dėlto ją reikėtų prilyginti anksčiau negautos valstybės pagalbos dalies išmokėjimui. Devintuoju klausimu tas teismas siekia sužinoti, ar valstybės pagalba, suteikta kaip tokia kompensacija, turi būti laikoma „nauja pagalba“, ar „esama pagalba“, kaip tai suprantama pagal Reglamento 2015/1589 1 straipsnio b ir c punktus. Manau, kad šie du klausimai dėl jų tarpusavio ryšio turi būti nagrinėjami kartu.

1. Dėl pareiškėjų reikalavimų atlyginti žalą kvalifikavimo pagal valstybės pagalbos nuostatas poveikio

60. Pirmiausia reikia pažymėti, kad pagrindinių bylų šalys iškėlė klausimą, ar valstybės pagalbos buvimo konstatavimas gali priklausyti nuo pateiktų ieškinių kvalifikavimo pagal nacionalinę teisę.

61. Šiuo klausimu pareiškėjai ir Nyderlandų vyriausybė mano, kad nacionalinis teismas pagrindinėse bylose turi priimti sprendimą dėl reikalavimo atlyginti žalą, grindžiamo Reguliavimo institucijos deliktine atsakomybe. Žala, kurią prašoma atlyginti, atsirado dėl šios institucijos klaidos, kurią, be to, nustatė nacionalinis teismas. Remdamosi jurisprudencija, suformuota šios išvados 63 punkte minėtame 1988 m. rugsėjo 27 d. Sprendime *Asteris ir kt.* (106/87–120/87, EU:C:1988:457), pareiškėjos teigia, kad to, jog pareikštas ieškinys yra dėl žalos atlyginimo, savaime pakanka atmesti valstybės pagalbos buvimą.

62. Latvijos vyriausybė teigia priešingai, t. y. kad pareiškėjų prašoma kompensacija atitinka ne ieškinį dėl žalos, padarytos valstybės veiksmais, atlyginimo, nepaisant to, kad nacionalinėje teisėje šis ieškinys kvalifikuojamas būtent taip, o naudos gavimą, numatytą Elektros energijos rinkos įstatymo 30 straipsnio 3 dalyje[30].

63. Antra, reikėtų pažymėti, kad Teisingumo Teismas jau yra išsprendęs panašų klausimą Sprendime *Asteris ir kt.*, kuriame konstatavo, kad valstybės pagalba savo teisiniu pobūdžiu iš esmės skiriasi nuo kompensacijos, kurią nacionalinės valdžios institucijos turi išmokėti jos sukeltą žalą patyrusiems privatiems asmenims[31]. Išmokėdama kompensaciją valstybė siekia atkurti finansinę padėtį, kuri būtų buvusi, jei valstybės įsikišimas nebūtų jos pablogines. Nekyla jokių abejonių, kad tam tikrų formų kompensacijos įmonėms nėra valstybės pagalba. Kita vertus, valstybės pagalbos, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, tikslas yra suteikti tam tikroms įmonėms naudą, kuri pagerina jų esamą finansinę padėtį ir padėtį rinkoje, palyginti su kitais konkurentais.

64. Vis dėlto tokiais ieškiniais dėl žalos atlyginimo negali būti vengiama faktinio valstybės pagalbos srities taisyklių taikymo[32]. Asmenys, kurie negalėjo pasinaudoti pagalba, apie kurią nebuvo pranešta Komisijai ir kurios Komisija nepatvirtino, negali kaip „žalos atlyginimo“ reikalauti negautos pagalbos sumai lygiavertės sumos, nes tai reikštų netiesioginį neteisėtos pagalbos suteikimą[33].

[30] Šioje nuostatoje buvo numatyta teisė parduoti elektros energijos perteklių viešajam operatoriui už kainą, atitinkančią dvigubą vidutinį elektros energijos pardavimo tarifą, kuris buvo didesnis už atitinkamu laikotarpiu nustatytą tarifą.

[31] 1988 m. rugsėjo 27 d. sprendimas (106/87–120/87, EU:C:1988:457, 23 punktas).

[32] 2015 m. lapkričio 11 d. Sprendimas *Klausner Holz Niedersachsen* (C-505/14, EU:C:2015:742, 42–44 punktai).

[33] Generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo Colomer išvada sujungtose bylose *Atzeni ir kt.* (C-346/03 ir C-529/03, EU:C:2005:256, 198 punktas).

65. Trečia, norėčiau pažymėti, kad tai, jog tam tikra suma išmokama remiantis teismo sprendimu, savaime nereiškia, kad ji negali būti laikoma „valstybės pagalba“. Sprendime *Buonotourist / Komisija* Teisingumo Teismas konstatavo, kad Italija suteikė valstybės pagalbą, pasitelkdama *Consiglio di Stato* (Valstybės Taryba, Italija) sprendimą, pagal kurį vežimo autobusu paslaugų teikėjui buvo skirta kompensacija už su viešųjų paslaugų teikimu susijusius įsipareigojimus [34]. Sprendime *DEI ir Komisija / Alouminion tis Ellados* Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad Graikija suteikė valstybės pagalbą *Protodikeio Athinon* (Atėnų pirmosios instancijos teismas, Graikija) nutartimi dėl laikinųjų apsaugos priemonių, kuria buvo įpareigota kelis mėnesius toliau taikyti lengvatinį elektros energijos tiekimo tarifą aliuminio gamintojui [35].

66. Tiesa, kad visiškai teoriniu požiūriu manymas, jog valstybės pagalbą gali suteikti nacionalinis teismas, prieštarauja valdžių atskyrimo principui. Teismo sprendimu (pačiu savaime) nesukuriamos naujos teisės, kurių anksčiau nebuvo, o tik aiškinamos ir taikomos galiojančios teisės normos. Tačiau ši principinė pozicija negali būti absoliučiai taikoma valstybės pagalbos srityje, ypač atsižvelgiant į tai, kad jos atveju nesvarbu, kokia valstybės institucija teikia valstybės pagalbą (įskaitant atvejus, kai tai yra teismas).

67. Dėl toliau išdėstytų priežasčių manau, kad teismo sprendimas, kuriuo patenkinami pareiškėjų reikalavimai, gali būti laikomas „valstybės pagalba“, neatsižvelgiant į tai, kad pagal nacionalinę teisę šie reikalavimai kvalifikuojami kaip ieškiniai dėl žalos atlyginimo.

68. Manau, tokia išvada darytina ir iš šios išvados 65 punkte minėto Sprendimo *Buonotourist / Komisija*, ir iš suformuotos Teisingumo Teismo jurisprudencijos, pagal kurią valstybės pagalbos priemonės apibrėžiamos objektyviai, pagal jų poveikį, o ne pagal jų priežastis ar tikslus [36]. Vis dėlto, jei valstybės pagalbos buvimas būtų automatiškai atmetamas, kai sprendimas „formaliai“ susijęs su prašymu atlyginti žalą, valstybės pagalbos sąvoka būtų apibrėžiama ne objektyviai pagal jos poveikį, o subjektyviai pagal ją taikančią valdžios instituciją.

69. Antra, manau, kad jei nustatant, kokie veiksmai galėtų suteikti teisę į valstybės pagalbos suteikimą, būtų remiamasi vien nacionaline teise grindžiamu formaliu kriterijumi, kiltų reali grėsmė, kad bus apeinamos Sąjungos teisės nuostatos, susijusios su valstybės pagalba. Užtektų reikalavimą dėl neteisėtos valstybės pagalbos suformuluoti kaip reikalavimą atlyginti žalą, kad būtų išvengta valstybės pagalbos taisyklių ir Komisijos bei nacionalinių teismų kontrolės. Akivaizdu, kad toks sprendimas pakenktų SESV 108 straipsnio 3 dalies veiksmingumui.

70. Galiausiai šios bylos, mano nuomone, gana akivaizdžiai rodo šią grėsmę, nes, remiantis patikrinimais, kuriuos turi atlikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atrodo, kad ieškiniai dėl kompensacijos lemia tokį patį rezultatą kaip ir įstatymo, kuriame numatytas elektros energijos pirkimas didesne kaina, taikymas, kuris yra valstybės pagalba (kaip jau buvo nustatyta atsakant į pirmąjį prejudicinį klausimą). Taigi pareikštais ieškiniais dėl žalos atlyginimo pareiškėjos prašo nacionalinio teismo suteikti joms valstybės pagalbą, kurios jos anksčiau negalėjo gauti pagal įstatymą. Tai, kad pareiškėjų reikalavimai pagal nacionalinę teisę kvalifikuojami kaip reikalavimai atlyginti žalą, šios išvados nekeičia. Todėl pareiškėjų prašoma kompensacija gali būti laikoma „valstybės pagalba“, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį.

[34] 2020 m. kovo 4 d. sprendimas (C-586/18 P, EU:C:2020:152, 88–97 punktai).

[35] 2016 m. spalio 26 d. sprendimas (C-590/14 P, EU:C:2016:797, 58 ir 59 punktai).

[36] 2011 m. gruodžio 8 d. Sprendimas *France Télécom / Komisija* (C-81/10 P, EU:C:2011:811, 17 punktas).

2. Dėl reikalavimų atlyginti žalą pripažinimo „nauja“ arba „esama“ pagalba

71. Manau, kad atsakymą į klausimą, ar šiuo atveju kalbama apie „naują pagalbą“, ar apie „esamą pagalbą“, galima nesunkiai rasti aiškinant Reglamentą 2015/1589.

72. Primenu, kad šio reglamento 1 straipsnio c punkte nustatyta, jog nauja pagalba – tai visa pagalba, t. y. pagalbos sistemos ir individuali pagalba, kuri nėra esama pagalba, įskaitant esamos pagalbos pakeitimus. Vadinasi, nuo to momento, kai pareiškėjoms suteikta kompensacija nepatenka į jokią šio straipsnio b punkte nurodytą „esamos pagalbos“ kategoriją, ji yra „nauja pagalba“. Visų pirma pareiškėjų prašoma valstybės pagalba akivaizdžiai nepatenka į šios nuostatos ii ir iii punktų taikymo sritį, nes Komisija ar Taryba jos nepatvirtino ir apie ją nebuvo pranešta Komisijai.

73. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau atsakyti į ketvirtąjį ir devintąjį prejudicinius klausimus taip, kad sprendimas, kuriuo nacionalinis teismas priteisė pareiškėjoms žalos atlyginimą, gali būti „valstybės pagalba“, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, ir turi būti kvalifikuojamas kaip „nauja pagalba“, kaip tai suprantama pagal Reglamento 2015/1589 1 straipsnio c punktą, nes jis nepatenka nė į vieną iš šio reglamento 1 straipsnio b punkte nurodytų „esamos pagalbos“ kategorijų.

E. Dėl penktojo prejudicinio klausimo

74. Penktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, jei pagrindinėje byloje nagrinėjamus reikalavimus atlyginti žalą reikia laikyti reikalavimais išmokėti anksčiau negautą valstybės pagalbą, ar šis mokėjimas turi priklausyti nuo esamos padėties elektros energijos rinkoje ir galiojančių nacionalinės teisės aktų, įskaitant galiojančius kompensacijos permokos apribojimus.

75. Atsižvelgdamas į mano siūlomą atsakymą į ketvirtąjį klausimą manau, kad į penktąjį klausimą nereikia atsakyti.

76. Bet kuriuo atveju laikausi nuomonės, kad šis klausimas yra nepriimtinas, nes atrodo, kad jis susijęs su aptariamų kompensacijų mokėjimo suderinamumo su elektros energijos vidaus rinka vertinimu, jeigu jos būtų laikomos valstybės pagalba, suteikta pagal 2005–2008 m. galiojusią valstybės pagalbos schemą. Norėčiau priminti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją pagalbos priemonių arba pagalbos schemos suderinamumo su bendrąja rinka vertinimas priklauso išimtinei Komisijos, veikiančios kontroliuojant Europos Teisingumo Teismui, kompetencijai [37].

F. Dėl šeštojo ir septintojo prejudicinių klausimų

77. Šeštuoju ir septintuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar, pirma, tai, kad vėjo jėgainėms, kitaip nei hidroelektrinėms, anksčiau buvo teikiama visa pagalba, ir, antra, tai, kad kompensacijos mokamos tik kai kuriems hidroelektrinėse pagamintos elektros energijos gamintojams, yra svarbu aiškinant SESV 107 straipsnio 1 dalį.

[37] 2006 m. kovo 23 d. Sprendimas *Enirisorse* (C-237/04, EU:C:2006:197, 23 punktas).

78. Kaip ir Komisija bei Latvijos vyriausybė, manau, kad šios aplinkybės nėra svarbios sprendžiant pagrindinę bylą. Į šias aplinkybes galbūt reikėtų atsižvelgti vertinant 2005–2008 m. galiojusios pagalbos schemos suderinamumą su vidaus rinka, tačiau šis vertinimas, kaip pažymėta šios išvados 76 punkte, priklauso išimtinei Komisijos kompetencijai. Todėl manau, kad šie klausimai turi būti atmesti kaip nepriimtini.

G. Dėl aštuntojo prejudicinio klausimo

79. Aštuntuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar *de minimis* pagalbai nustatyti kriterijai taikytini šiose bylose nagrinėjamai pagalbai, nes šios pagalbos suma neviršija Reglamento Nr. 1407/2013 3 straipsnio 2 dalyje nustatytos *de minimis* ribos [38].

80. Reikėtų priminti, jog šio reglamento 5 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad *de minimis* pagalbos viršutinė riba turi būti vertinama atsižvelgiant į pagalbą, kurią pareiškėjos jau gavo tuo pačiu pagrindu pagal tuos pačius teisės aktus per tą patį laikotarpį.

81. Taip pat norėčiau pabrėžti, kad nors nacionaliniai teismai neturi jurisdikcijos spręsti dėl valstybės pagalbos suderinamumo su vidaus rinka, jie gali nagrinėti bylas, kuriose privalo išaiškinti ir taikyti SESV 107 straipsnio 1 dalyje nurodytą pagalbos sąvoką, visų pirma siekdami nustatyti, ar priemonei, nustatytai neatsižvelgiant į išankstinės kontrolės procedūrą, numatytą SESV 108 straipsnio 3 dalyje, reikia taikyti šią procedūrą [39].

82. Taigi, nacionaliniam teismui gali tekti įvertinti, ar valstybės pagalba patenka į *de minimis* pagalbos išimčių sistemos taikymo sritį. Todėl šis teismas kiekvienoje iš pagrindinių bylų turi patikrinti, ar pagalba neturi būti sumuojama su kita valstybės pagalba, kurią pareiškėjos jau yra gavusios pagal Elektros energijos rinkos įstatymą arba pagal kitas Komisijos patvirtintas pagalbos schemas [40].

83. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į aštuntąjį prejudicinį klausimą reikia atsakyti taip, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagal Reglamento Nr. 1407/2013 5 straipsnio 2 dalį turi patikrinti, ar kiekvienoje iš pagrindinių bylų nagrinėjamą pagalbą susumavus su kita tų pačių pareiškėjų gauta pagalba nebus viršyta šio reglamento 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta riba.

H. Dėl dešimtojo prejudicinio klausimo

84. Dešimtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, kada prasideda dešimties metų senaties terminas, kaip tai suprantama pagal Reglamento 2015/1589 17 straipsnio 2 dalį.

[38] Regis, šis klausimas grindžiamas tuo, kad kiekviena iš pareiškėjų gautų sumų iš tiesų yra mažesnė už *de minimis* ribą.

[39] 2016 m. spalio 26 d. Sprendimo *DEI ir Komisija / Alouminion tis Ellados* (C-590/14 P, EU:C:2016:797, 98 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[40] Atkreipiu dėmesį į tai, kad tiek prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, tiek kai kurios bylos šalys nurodo valstybės pagalbos schemą, kuri galiojo lygiagrečiai pagrindinėje byloje nagrinėjamai priemonei ir kuri buvo patvirtinta 2017 m. balandžio 24 d. Komisijos sprendimu SA.43140 (2015/NN) – Parama atsinaujinančiųjų išteklių energijai ir kogeneracijai.

85. Kaip ir Latvijos vyriausybė, manau, kad į šį klausimą nereikia atsakyti, nes jis grindžiamas prielaida, kad aptariamos kompensacijos skyrimas prilyginamas esamai pagalbai, tačiau šios kompensacijos turėtų būti laikomos „nauja pagalba“.

86. Bet kuriuo atveju reikia pažymėti, jog Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo neteisėtos pagalbos realaus suteikimo jos gavėjui dienos [41], ir kartu patikslinęs, kad pagalbos skyrimo data nesutampa su pagalbos schemos patvirtinimo data [42]. Šiuo klausimu taip pat reikėtų priminti, kad 2022 m. sausio 25 d. Sprendime *Komisija / European Food ir kt.* (C-638/19 P, EU:C:2022:50) (ši byla dar vadinama *Micula*) Teisingumo Teismas, posėdžiaudamas didžiosios kolegijos sudėties, pažymėjo, kad galimos pagalbos suteikimo momentas yra ne tada, kai pareiškėjas įgyja realią teisę reikalauti žalos atlyginimo iš valstybės dėl nurodomo pažeidimo, o tada, kai ši teisė yra pripažįstama ir kiekybiškai įvertinama arbitražo teismo sprendime. Tik tuo konkrečiu momentu pareiškėjas gali realiai gauti prašomos kompensacijos išmoką, nes galutinai įgyja teisę gauti tokią pagalbą, o valstybė privalo ją suteikti. Be to, būtent tuo momentu priemonė galėjo iškraipyti konkurenciją ir paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį [43].

87. Vis dėlto reikia pažymėti, kad šiose bylose nagrinėjamu atveju *Administratīvā apgabaltiesa* (Apygardos administracinis teismas) sprendimuose buvo numatyta sustabdyti jų vykdymą, kol bus pranešta apie jais suteiktą pagalbą ir priimtas Komisijos sprendimas dėl jos. Todėl pagalba dar nebuvo faktiškai suteikta, t. y. kompensacija dar neišmokėta ir Reglamento 2015/1589 17 straipsnio 2 dalyje nustatytas senaties terminas dar neprasidėjo.

88. Atsižvelgiant į atsakymą į ketvirtąjį ir devintąjį prejudicinius klausimus, į dešimtąjį prejudicinį klausimą reikia atsakyti, kad, atsižvelgiant į tai, jog ieškinys dėl žalos atlyginimo kvalifikuojamas kaip „nauja pagalba“, Reglamento 2015/1589 1 straipsnio b punkto iv papunktyje numatytos sąlygos nėra tenkinamos, nes nėra pasibaigęs dešimties metų senaties terminas nuo pagalbos suteikimo. Šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo teismo sprendimo, kuriuo patenkinamas ieškinys dėl žalos atlyginimo, įsiteisėjimo dienos, kuri laikoma pagalbos suteikimo gavėjui diena, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 17 straipsnio 2 dalį.

I. Dėl vienuoliktojo prejudicinio klausimo

89. Vienuoliktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar, atsižvelgdamas į SESV 108 straipsnio 3 dalį ir Reglamento 2015/1589 2 ir 3 straipsnius, jis gali patenkinti reikalavimą atlyginti žalą tik su atidedamąja sąlyga, kad apie jį prieš tai būtų pranešta Komisijai ir kad Komisija jį patvirtintų.

90. Iš karto norėčiau priminti, kad Sąjungos teisėje nacionaliniams teismams įgyvendinant valstybės pagalbos kontrolės sistemą pavesta užduotis [44], kai šie teismai nustato, kad apie atitinkamą priemonę turėjo būti pranešta Komisijai pagal SESV 108 straipsnio 3 dalį, apima pareigą patikrinti, ar atitinkama valstybė narė įvykdė minėtą įpareigojimą, ir, jei ne, pripažinti šią

41 2018 m. balandžio 26 d. Sprendimas *ANGED* (C-233/16, EU:C:2018:280, 79 ir 82 punktai).

42 2011 m. gruodžio 8 d. Sprendimas *France Télécom / Komisija* (C-81/10 P, EU:C:2011:811, 81 punktas).

43 2022 m. sausio 25 d. Sprendimas *Komisija / European Food ir kt.* (C-638/19 P, EU:C:2022:50, 123–125 punktai).

44 2016 m. spalio 26 d. Sprendimo *DEI ir Komisija / Alouminion tis Ellados* (C-590/14 P, EU:C:2016:797, 95–98 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

priemonę neteisėta[45]. Tai reiškia, kad nacionalinis teismas pagal savo nacionalinę teisę privalo nustatyti visas valstybės pagalbos taisyklių pažeidimo ir konkrečiai SESV 108 straipsnio 3 dalies pažeidimo pasekmes.

91. Taigi iš minėtos jurisprudencijos matyti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negali tenkinti gamintojų reikalavimų atlyginti žalą, kai šie reikalavimai grindžiami neteisėta pagalba. Kaip nurodyta šios išvados 70 punkte, teisė į kompensaciją *de facto* turėtų tokį patį poveikį kaip Sąjungos teisei prieštaraujančių teisės aktų, kurie iškraipytų konkurenciją, taikymas. Gamintojai iš tiesų gautų sumą, lygiavertę tai, kurią jie būtų gavę pagal neteisėtą pagalbos schemą, o tam nacionalinis teismas iš esmės turi užkirsti kelią.

92. Taip pat norėčiau pabrėžti, kad, atsižvelgiant į Komisijos ir nacionalinių teismų kompetencijos pasidalijimą, nacionaliniai teismai vertina pagalbos buvimą, bet ne jos suderinamumą su vidaus rinka, nes šis vertinimas priklauso išimtinei Komisijos kompetencijai ir jam taikoma Teisingumo Teismo kontrolė[46].

93. Šioje byloje *Administratīvā apgabaltiesa* (Apygardos administracinis teismas) priteisė žalos atlyginimą su atidedamąja sąlyga, pagal kurią Latvijos valdžios institucijos neturi mokėti jokios pagalbos, kol apie ją nepranešė ir negavo Komisijos patvirtinimo. Taigi, 2019 m. gegužės 31 d. ir liepos 10 d. sprendimuose nustatydamas, kad kompensacija, kurią jis nurodė nacionalinės valdžios institucijoms sumokėti pareiškėjams, gali būti išmokėta tik po to, kai Komisija duos sutikimą arba bus laikoma jį davusia, *Administratīvā apgabaltiesa* laikėsi SESV 108 straipsnio 3 dalyje nustatytų reikalavimų.

94. Manau, kad į vienuoliktąjį klausimą reikia atsakyti, kad SESV 108 straipsnio 3 dalis ir Reglamento 2015/1589 2 ir 3 straipsniai turi būti aiškinami taip, jog pagal juos leidžiama suteikti valstybės pagalbą, kai nacionalinis teismas patenkina ieškinį dėl žalos atlyginimo, nustatęs sąlygą, kad atitinkama valstybė narė turi pranešti Europos Komisijai apie aptariamą pagalbą ir gauti Komisijos sprendimą, kuriuo leidžiama taikyti šią pagalbos priemonę.

J. Dėl dvyliktojo prejudicinio klausimo

95. Dvyliktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar vertinant valstybės pagalbos buvimą svarbu, kad žalos atlyginimo būtų reikalaujama iš kitos valdžios institucijos nei ta, kuri iš esmės privalo pirkti „žaliąją“ elektros energiją iš gamintojų ir kurios biudžetas skirtas tik jos pačios veiklai užtikrinti.

96. Kitaip tariant, šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti, ar juridinio asmens, kuriam turi būti suteikta finansinė nauda, teisinis statusas ir jam pavestos užduotys yra svarbūs vertinant, ar ši nauda suteikiama iš „valstybės išteklių“. Regis, šį klausimą lemia ypatingos šių bylų aplinkybės, visų pirma nacionalinės teisės specifika, kai nagrinėjamu atveju pagal nacionalinę teisę padidintą elektros energijos tarifą pavesta nustatyti kitam asmeniui nei tas, kuris yra įgaliotas šiuo tarifu pirkti „žaliąją“ elektros energiją[47]. Pagal nacionalinę teisę Reguliavimo institucija iš esmės negali

[45] 2015 m. kovo 19 d. Sprendimas *OTP Bank* (C-672/13, EU:C:2015:185, 68 punktas).

[46] 2019 m. kovo 2 d. Sprendimas *A-Fonds* (C-598/17, EU:C:2019:352, 45 ir 46 punktai).

[47] Šiuo klausimu norėčiau priminti, kad pagal nacionalinę teisę bendrovei *AS Latvenergo* buvo pavesta supirkti pagamintos elektros energijos perteklių už padidintą kainą, o vidutinį elektros energijos pardavimo tarifą nustatė Reguliavimo komisija, kaip elektros energijos rinkos reguliavimo institucija.

naudoti savo pačios biudžeto valstybės pagalbai išmokėti atsižvelgiant į nacionalinėje teisėje nustatytus apribojimus, pagal kuriuos jai leidžiama naudoti savo biudžeto lėšas tik savo pačios veiklai užtikrinti.

97. Iš SESV 107 straipsnio 1 dalies matyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas vertinant pagalbą reikšmę teikia ne už valstybės pagalbos mokėjimą atsakingam subjektui, o lėšų, iš kurių bus mokama atitinkama pagalba, kilmei. Be to, iš jurisprudencijos aišku, kad sprendžiant šį klausimą asmens, atsakingo už atitinkamos naudos suteikimą, viešasis ar privatusis statusas ir autonomija neturi reikšmės [48].

98. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į dvyliktąjį klausimą reikia atsakyti, kad juridinio asmens teisinis statusas ir pagal nacionalinę teisę jam pavestos užduotys neturi reikšmės vertinant, ar nauda yra suteikta iš „valstybės išteklių“, nes konkretus valstybės išteklių šaltinis neturi įtakos priemonės pripažinimui valstybės pagalba.

K. Dėl tryliktojo prejudicinio klausimo

99. Tryliktuoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar Direktyva 2002/20 pareiškėjoms gali kliudyti gauti kompensaciją.

100. Reikėtų pažymėti, kad šios bylos nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį, nes ji netaikoma elektros energijos sektoriui. Be to, joje nėra jokios nuostatos, iš kurios būtų galima spręsti, kad ji taikoma ne tik elektroninių ryšių rinkai, bet ir kitoms sritims. Todėl šis klausimas turi būti atmestas kaip akivaizdžiai nepriimtinas.

V. Išvada

101. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Augstākā tiesa (Senāts)* (Aukščiausiasis Teismas, Latvija) pateiktus prejudicinius klausimus:

1. Viešajam operatoriui nustatytas įpareigojimas pirkti elektros energiją iš atsinaujinančiuosius energijos išteklius naudojančių gamintojų už didesnę nei rinkos kainą, pasinaudojant galutinio vartotojo prievole mokėti proporcingą suvartojimui kainą, turi būti laikomas pagalba, teikiama iš valstybės išteklių, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį.

2. Sprendimas, kuriuo nacionalinis teismas priteisia pareiškėjoms žalos atlyginimą, gali būti „valstybės pagalba“, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, ir turi būti pripažįstamas „nauja pagalba“, kaip tai suprantama pagal 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamento (ES) 2015/1589, nustatančio išsamias Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 108 straipsnio taikymo taisykles, 1 straipsnio c punktą, nes jis nepatenka nė į vieną iš šio reglamento 1 straipsnio b punkte nurodytų „esamos pagalbos“ kategorijų.

3. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagal 2013 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamento (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai 5 straipsnio 2 dalį turi patikrinti, ar kiekvienoje iš pagrindinių bylų nagrinėjamą pagalbą susumavus su kita tų pačių pareiškėjų gauta pagalba nebus viršyta šio reglamento 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta riba.

[48] 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *Komisija / TV2 / Danmark* (C-656/15 P, EU:C:2017:836, 44 ir 45 punktai).

4. Atsižvelgiant į tai, kad ieškinys dėl žalos atlyginimo kvalifikuojamas kaip „nauja pagalba“, Reglamento 2015/1589 1 straipsnio b punkto iv papunktyje nustatytos sąlygos nėra tenkinamos, nes nėra pasibaigęs dešimties metų senaties terminas nuo pagalbos suteikimo. Šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo teismo sprendimo, kuriuo patenkinamas ieškinys dėl žalos atlyginimo, įsiteisėjimo dienos, kuri laikoma pagalbos suteikimo gavėjui diena, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 17 straipsnio 2 dalį.

5. SESV 108 straipsnio 3 dalis ir Reglamento 2015/1589 2 ir 3 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad pagal juos leidžiama suteikti valstybės pagalbą, kai nacionalinis teismas patenkina ieškinį dėl žalos atlyginimo, nustatęs sąlygą, kad atitinkama valstybė narė turi pranešti Europos Komisijai apie aptariamą pagalbą ir gauti Komisijos sprendimą, kuriuo leidžiama taikyti šią pagalbos priemonę.

6. Juridinio asmens teisinis statusas ir pagal nacionalinę teisę jam pavestos užduotys neturi reikšmės vertinant, ar nauda suteikta iš „valstybės išteklių“, nes konkretus valstybės išteklių šaltinis neturi įtakos priemonės pripažinimui valstybės pagalba.